

JEK LONDON ROMANLARIDA QAHRAMONLAR RUHIY HOLATINING QAYTA YARATILISH MUAMMOLARI

Mirzanazarova Vazira Akbaraliyevna

Namangan davlat universiteti o'qituvchi

Email:vaziramirzanazarova@gmail.com

Annotatsiya: *Maqolada amerikalik yozuvchi Jek London (1876-1916) romanlarida qahramonlar ruhiy holatining qayta yaratilish muammolari o'rganilgan. Maqolada yozuvchining "Martin Iden", "Dengiz bo'risi", "Oq So'ylov", "Shimolning qizi" va boshqa asarlari tahlil qilingan. London ijodida ichki monolog, tashqi tavsif, tabiat tasviri va falsafiy mulohazalar orqali qahramonlar ruhiy holatini ochib berish texnikasi ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijasida London asarlarida inson psixologiyasining ekstremal sharoitlarda, ijtimoiy ziddiyatlar va ichki kurashlar sharoitida chuqur va ko'p qirrali tasvirlanishi aniqlangan.*

Kalit so'zlar: *Jek London, psixologizm, qahramonlar ruhiy holati, naturalizm, realizm, ichki monolog, ekstremal vaziyatlar, ijtimoiy-psixologik tahlil, biologik determinizm, inson psixologiyasi, Martin Iden, Dengiz bo'risi, amerikan adabiyoti, XX asr adabiyoti, psixologik tasvir.*

KIRISH

Amerikalik yozuvchi Jek London (1876-1916) jahon adabiyotida o'zining realistik va tabiiy asarlari bilan alohida o'rin tutadi. Uning romanlarida inson ruhiyati, tabiat va jamiyat o'rtasidagi murakkab munosabatlar chuqur tahlil qilingan. London asarlarida qahramonlar ruhiy holatining qayta yaratilishi muammosi alohida ahamiyat kasb etadi, chunki yozuvchi inson psixologiyasini ekstremal vaziyatlar, ijtimoiy ziddiyatlar va ichki kurashlar prizmasida tasvirlaydi.

Jek London o'z qahramonlarining ruhiy holatini tasvirlashda bir necha asosiy yo'nalishlardan foydalangan:

1. Eksternal tavsif usuli. Yozuvchi qahramonning tashqi ko'rinishi, harakatlari va so'zlari orqali uning ichki dunyosini ochib beradi. "Oq So'ylov" romanida Volf qahramonining harakatlari orqali uning ruhiy o'zgarishlari aniq namoyon bo'ladi.

2. Ichki monolog va fikr oqimi. "Martin Iden" romanida bosh qahramonning falsafiy mulohazalari, shubhalari va ichki ziddiyatlari bevosita tasvirlanadi.

3. Muhit va tabiat tasviri orqali psixologik holat ifodalash. "Shimolning qizi" va "Dengiz bo'risi" romanlarida tabiat manzaralari qahramonlarning kayfiyati va ruhiy holatini aks ettiruvchi vosita bo'lib xizmat qiladi.

4. Biologik determinizm ta'siri. London tabiiy oqimi vakili sifatida inson xatti-harakatlarini biologik va ijtimoiy omillar bilan izohlaydi.

Jek London asarlarining o'ziga xos xususiyati shundaki, u qahramonlarini haddan tashqari og'ir, ekstremal sharoitlarga qo'yadi va bu vaziyatlarda ularning ruhiy holati qanday o'zgarishini kuzatadi.

"Oq So'ylov" hikoyasida shimoliy qutbning qattiq sharoitida qolgan odam o'lim bilan yuzma-yuz kelganda qanday ruhiy jarayonlardan o'tishi tasvirlanadi. Sovuq, ochlik va yolg'izlik qahramonning ongi va irodasiga ta'sir qiladi. London bu jarayonni juda aniq va hissiy tasvirlaydi - umidsizlikdan hayotga qarshi kurashgacha bo'lgan barcha bosqichlar ko'rsatiladi.

"Dengiz bo'risi" romanida Wolf Larsen obrazi murakkab psixologik tahlilning namunasi hisoblanadi. Bu qahramon jismoniy jihatdan kuchli, aqlan rivojlangan, ammo ruhan noaniq va ziddiyatli shaxs sifatida tasvirlanadi. Uning filosofiyasi, qattiq qo'lligi va shu bilan birga ma'naviy izlanishlari inson psixologiyasining chuqurligini ko'rsatadi.

"Martin Iden" romani Jek London ijodida ijtimoiy-psixologik tahlilning eng yorqin namunalaridan biridir. Bosh qahramon kamtarin dengizchi bo'lib, adabiyot va bilim orqali yuqori jamiyat tabaqasiga ko'tarilishga intiladi.

Romanda Martin Idenning ruhiy holatining o'zgarishi bir necha bosqichda tasvirlanadi:

- Orzular va g'oyalar davri - idealistik qarashlarga to'lgan yoshlik
- Ilmiy va adabiy izlanishlar - o'z-o'zini tarbiyalash va rivojlantirish
- Jamiyat bilan to'qnashuv - hafsalaning pir bo'lishi va ko'ngilsizlik
- Muvaffaqiyat va bo'shliq hissi - maqsadga erishgandan keyingi ruhiy inqiroz
- Inqiroz va fojia - hayotning ma'nosizligini his qilish

J. London Martinning ruhiy holatini ichki monologlar, falsafiy mulohazalar va boshqa qahramonlar bilan munosabatlari orqali juda chuqur ochib beradi. O'quvchi qahramonning har bir his-tuyg'usini, umidini va ko'ngilsizligini his qiladi.

Jek Londonning ko'pgina asarlarida markaziy mavzulardan biri - yovvoyi tabiat va tsivilizatsiya o'rtasidagi ziddiyat hamda bu ziddiyatning inson psixologiyasiga ta'siridir.

"Oq So'ylov" romanida yarim bo'ri yarim itning ruhiy evolyutsiyasi tasvirlanadi. Garchi qahramon hayvon bo'lsa-da, London uning ruhiy holatini inson psixologiyasining ko'plab jihatlarini aks ettiradigan tarzda tasvirlaydi: qo'rquv, ishonchsizlik, sadoqat, sevgi kabi his-tuyg'ular.

"Shimolning qizi" romanida esa aksincha, tsivilizatsiya vakillari yovvoyi tabiat sharoitida o'zlarini qanday tutishlari va bu ularning ruhiy holatiga qanday ta'sir qilishi ko'rsatiladi.

Jek London asarlarida muhim psixologik motiv - bu inson irodasi va omon qolish instinkti o'rtasidagi munosabatdir.

"Ocharchilik marshrutida" va boshqa hikoyalarida odamlar eng og'ir sharoitlarda ham hayotga yopishib olish uchun kurashadi. London bu kurashni nafaqat jismoniy, balki ruhiy kurash sifatida tasvirlaydi. Qahramonlar umid va umidsizlik, iroda va taslimiyat o'rtasida ikkilanadi.

"Dengiz bo'risi" romanida Humphrey Van Weyden obrazi - bu zaif, intellektual insanning ekstremal sharoitda ruhan va jismonan qanday o'zgarishini ko'rsatadi. U boshlang'ich holati bilan tugallangan holatida butunlay boshqa inson bo'lib qoladi.

Jek London romanlarida inson munosabatlari, ayniqsa muhabbat ham muhim psixologik element hisoblanadi.

"Martin Iden" romanida Martinning Ruth Morsga bo'lgan muhabbati uning ruhiy holatiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Bu sevgi avval ilhom manbai, keyin esa ko'ngilsizlik sababi bo'ladi. London bu munosabatlarni idealizatsiya va hafsalaning pir bo'lishi jarayoni sifatida tahlil qiladi.

"Dengiz bo'risi" romanida Maud Brewster va Humphrey Van Weyden o'rtasidagi munosabatlar ekstremal sharoitda rivojlanadi, bu ularning his-tuyg'ularini yanada keskinlashtiradi va chuqurlashtiradi. Jek London o'z qahramonlariga turli falsafiy qarashlarni singdirgan va bu qarashlarning ularning ruhiy holatiga qanday ta'sir qilishini ko'rsatgan.

Wolf Larsen Nitshe falsafasining ta'siri ostida bo'lib, "zo'rning huquqi" g'oyasini yoqlaydi. Uning materializmi va nihilizmi uning xatti-harakatlarini va ruhiy holatini belgilaydi.

Martin Iden esa Herbert Spenser va boshqa evolyutsionistlarning g'oyalariga qiziqadi, ammo oxir-oqibat bu falsafiy qarashlar uni hayotning ma'nosizligiga ishontiradi va tragik yakunga olib keladi.

Jek London qahramonlar ruhiy holatini tasvirlashda bir necha jihatda o'ziga xos yondashuvni qo'llagan:

- Fiziologik va psixologik jarayonlarni bog'lash. London tibbiyot va biologiya sohasidagi bilimlaridan foydalanib, ruhiy holatning fiziologik asoslarini ham ko'rsatadi.

- Detallarning aniqligiga e'tibor. Rang-barang detallar, kichik harakatlar orqali katta ruhiy jarayonlarni aks ettirish.

- Kontrastlar usuli. Qarama-qarshi holatlar, his-tuyg'ular va xarakterlarni qiyoslash orqali ruhiy holatni ta'kidlash.

- Dinamik rivojlanish. Qahramonlar statik emas, doimiy o'zgarishda tasvirlanadi.

- Muhit ta'siri. Ijtimoiy va tabiiy muhitning inson ruhiyatiga ta'sirini ko'rsatish.

Xulosa

Jek London romanlarida qahramonlar ruhiy holatining qayta yaratilishi muammosi chuqur va ko'p qirrali tarzda ishlab chiqilgan. Yozuvchi psixologik tasvir uchun turli usullardan foydalangan: ichki monolog, tashqi tavsif, tabiat tasviri, falsafiy mulohazalar va hokazo.

London asarlarining o'ziga xosligi shundaki, u inson psixologiyasini ekstremal vaziyatlarda, haddan tashqari sharoitlarda ochib beradi. Bu yondashuv inson ruhiyatining eng chuqur qatlamlarini, yashirin kuchlarini va zaif tomonlarini ko'rsatishga imkon beradi. Yozuvchining asarlarida bir necha muhim psixologik mavzular takrorlanadi: ekstremal sharoitda ruhiy holatning o'zgarishi, ijtimoiy ziddiyatlar va shaxs psixologiyasi, iroda va instinkt o'rtasidagi kurash, tabiat va tsivilizatsiya ta'siri, falsafiy qarashlar va ruhiy holat

o'rtasidagi bog'liqlik, muhabbat va munosabatlarning psixologik aspektlari. Jek London naturalizmga moyilligi tufayli inson xatti-harakatlarini biologik va ijtimoiy determinizm nuqtai nazaridan tahlil qilgan. Biroq, uning asarlari shuni ko'rsatadiki, inson nafaqat muhit va instinktlar mahsuli, balki iroda, ong va ruhiy kuchga ega mavjudotdir.

Londonning qahramonlari ko'pincha fojiali yakunga erishadilar ("Martin Iden", "Dengiz bo'risi"), lekin bu fojia ularning ruhiy chuqurligini va murakkabligini yanada yaqqolroq ko'rsatadi. Yozuvchi inson ruhiyatining eng qorong'i va eng yorqin tomonlarini ochishdan qo'rqmagan.

Jek London asarlarida qahramonlar ruhiy holatining qayta yaratilishi XX asr psixologik adabiyotining eng yaxshi namunalaridan biri hisoblanadi. Uning usullari va yondashuvlari keyingi yozuvchilarga katta ta'sir ko'rsatgan va bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

5. London J. Dengiz bo'risi. - M.: Pravda, 1981.
6. London J. Martin Iden. - M.: Khudozhestvennaya literatura, 1978.
7. London J. Shimolning qizi. - M.: Sovetskiy pisatel, 1976.
8. London J. Oq So'ylov. Tanlangan asarlar. - M.: Detskaya literatura, 1980.
9. Bogorodskaya A.D. Jek London: ocherk tvorchestva. - L.: Prosveshenie, 1968.
10. Bystrov V.N. Jek London. - M.: Prosveshenie, 1965.
11. Zverev A.M. Jek London. - M.: Molodaya gvardiya, 1999.
12. Kutuzov L.F. Romantizm v tvorchestve Jeka Londona. - M.: Vysshaya shkola, 1974.